

הלכות שבת י"א - כ'

פרק י"א - מלאכות שוחט - כותב

הנוטל נשמה חייב משום שוחט. מותר להרוג חיות מסוכנות, וכן חיות שרודפות אחריו להזיקו. המפשיט את העור או מעבדו חייב. המעביר את השער מעל העור חייב משום מוחק, וכן הממרח שעווה וכדומה חייב משום מוחק. המחחק את העור במידה, וכן החותך חתיכה מעץ או מתכת חייב משום מחתך.

הכותב שתי אותיות חייב, וכן המוחק על מנת לכתוב שתי אותיות חייב. הכותב חייב רק אם כתב את שתי האותיות סמוכות זו לזו. וכן אינו חייב על כתיבת אות אחת אף שמסמלת מילה שלמה. ימני הכותב ביד שמאל או בפה פטור. אין הכותב חייב עד שיכתוב בכתב המתקיים ועל גבי דבר המתקיים. הרושם צורות בעלות משמעות הרי זה תולדת כותב וחייב.

נקודה להרחבה:

הרמב"ם כותב שמותר להרוג את היצורים המתהווים מן הגללים או מהפירות שהבאישו, וכן את הכינה הנוצרת מזיעה. בתקופת הרמב"ם האמינו שישנם יצורים שלא נוצרים מזכר ונקבה. חלק מן האחרונים טוענים שכיום שאנו יודעים שאין הדבר כך הדין משתנה, ואסור להרוג יצורים אלו. אחרים כתבו שהכול הולך אחר מה שרואים, וכיוון שלא רואים שהיצורים נוצרים מזכר ונקבה מותר להרגם, וכמו שכתוב ברמב"ם.

פרק י"ב - מלאכות מבעיר - מוציא מרשות לרשות

מבעיר חייב בתנאי שלא הבעיר דרך השחתה. מכבה אש או גחלת חייב, והמכבה גחלת של מתכת חייב אם התכוון לצרפה ולחזקה. נותן שמן לנר חייב משום מבעיר, ונוטל שמן מן הנר חייב משום מכבה. דליקה שנפלה בשבת אסור לכבותה אם אין בדבר פיקוח נפש, אך מותר לגרום לכיבוי באופן עקיף (ליצור מחיצה מקנקני מים).

המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים או להפך, וכן המעביר ארבע אמות ברשות הרבים חייב. המלאכה כוללת עקירה והנחה, וחייב רק על הוצאת שיעור משמעותי. וכן אינו חייב על הוצאה של מקצת החפץ. הזורק והמושיט הם תולדת המוציא. המוציא בצורה משונה (כגון בפיו) פטור.

מותר לאדם לטלטל ברשות הרבים בתוך מרובע של ארבע אמות על ארבע אמות שהוא עומד בצדו. ומודדים מרובע זה באמת היד שלו. מכיוון שבאלכסון המרובע יש קצת יותר מחמש וחצי אמות, אין המעביר ברשות הרבים חייב עד שיעביר חמש אמות וחצי, אולם לכתחילה מותר רק ארבע אמות.

נקודה להרחבה:

כיום, בגלל צפיפות הבנייה, החשמל והגז, רוב השריפות יש בהן חשש פיקוח נפש, ומותר לכבותן בשבת.

פרק י"ג - דיני הוצאה

אין חייבים על הוצאה עד שתהיה עקירה והנחה. לכן, אם עקר חפץ מרשות היחיד והוציא לרשות הרבים אך שם חברו לקח ממנו את החפץ והניח - שניהם פטורים. וכן אם יצא לרשות אחרת עם חפץ עליו, וחזר לרשות הראשונה מבלי שעמד לנוח ברשות השנייה, פטור. חייב רק אם עקר והניח את החפץ ממקום חשוב, שיש בו ארבעה על ארבעה טפחים, אך ידו חשובה כמקום חשוב לעניין זה. גורר חפץ נחשב כעוקרו. אם זרק חפץ וקודם שינוח נשרף - פטור, שלא התכוון להנחה זו. וכן אם זרק חפץ וחברו התקרב ותפס את החפץ במעופו, פטור.

הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים באמצע פטור, אלא אם כן החפץ עבר בתוך שלושה טפחים



לב הלימוד

תמצית וביאור של הלימוד, הלכות שבת מבית הרמב"ם היומיו.

הסמוכים לארץ, שאז דינו כמונו. אבל המושיט מרשות היחיד לרשות היחיד אחרת העומדת לאורך רשות הרבים (כגון שתי עגלות גדולות העומדות זו לאחר זו ברשות הרבים) חייב, שכך הייתה עבודת הלויים במשכן. זרק חפץ לתוך ארבע אמות ונתגלגל ונח מחוץ לארבע אמות פטור, שהלא התכוון למלאכה. זרק חפץ חוץ לארבע אמות והתגלגל לתוך ארבע אמות (כגון ע"י הרוח) אם לא נח מחוץ לארבע אמות פטור. התכוון לזרוק שמונה זרק ארבע חייב, אך אם התכוון לזרוק שמונה זרק ארבע פטור, שלא נתקיימה מחשבתו.

פרק י"ד - הגדרת ארבע הרשויות

רשות הרבים מוגדרת כמקום שהרבים עוברים בו, והוא רחב ט"ז אמה, ואין לו תקרה. רשות היחיד מוגדרת כמקום רחב ארבעה על ארבעה טפחים ומופרד מרה"ר הפרדה של עשרה טפחים (בגובה, בעומק, או ע"י מחיצות). כרמלית היא מקום שיש בו ארבעה על ארבעה טפחים או יותר, ואינו מוקף מחיצות, אך זהו אינו מקום שהרבים עוברים שם. מקומות שאין בהם ארבעה על ארבעה טפחים וגבוהים מן הארץ יותר משלושה טפחים, נקראים מקום פטור. וכן רשות הרבים וכרמלית מעל גובה עשרה טפחים נקראים מקום פטור. רשות היחיד עולה עד לרקיע, ועל כן אם נעץ קנה ברשות היחיד גבוה מאה אמה וזרק חפץ מרשות הרבים על הקנה חייב.

רשות היחיד ומקום פטור מותר לטלטל בכל שטחם. ברשות הרבים אסור מן התורה לטלטל יותר מארבע אמות, ובכרמלית, מחמת הדמיון שלה לרשות הרבים, גזרו חכמים שגם בה אסור לטלטל יותר מארבע אמות. וכן גזרו שלא יוציא מרשות היחיד לכרמלית ולהפך או מרשות הרבים לכרמלית ולהפך. למקום פטור מותר להוציא מכל רשות, וכן מותר להוציא ממקום פטור לכל מקום, אך אסור לכתחילה להעביר מרשות הרבים לרשות היחיד (או להפך) דרך מקום פטור.

נקודה להרחבה:

לדעת הרמב"ם אין צורך שיעברו שישים ריבוא אנשים בדרך כדי להחשיבה כרשות הרבים. אולם ראשונים אחרים הצריכו גם תנאי זה, ומחלוקת זאת היא חלק מן הבסיס למחלוקת האם ניתן להפוך את העיר לרשות היחיד ע"י מתחת חוטים לעירוב.

פרק ט"ו - הוצאה - דינים נוספים

מותר לאדם העומד ברשות הרבים לטלטל בתוך רשות היחיד. אולם אסור לשתות שם, גזירה שמא יכניס את הכלים לרשותו. זיז שיוצא מן החלון מעל עשרה טפחים מותר לטלטל עליו, שרשות הרבים היא רק עד גובה עשרה טפחים. אולם אם מדובר בזיז מעל זיז, אסור לטלטל בזיז העליון משום שאין שתי רשויות משתמשות ברשות אחת. שני בתים ברשות הרבים באותו גובה, מותר לזרוק כלים מאחד לשני. בור ושפתו הצמודה לו מצטרפים לגובה עשרה טפחים. אמת המים העוברת בחצר רחבה ארבעה וגבוהה עשרה צריך לעשות מחיצה בכניסתה וביציאתה כדי שיהיה אפשר לשאוב ממנה מים בשבת. המחיצה צריכה להיכנס לפחות טפח אל תוך המים. חצר הפחותה מארבע אמות על ארבע אמות אסור לשפוך לתוכה מים כי הם יוצאים מיד לרשות הרבים, אלא אם כן עושים חפירה לקליטת המים. המעביר קוץ ברשות הרבים צריך להעבירו פחות פחות מארבע אמות, אך בכרמלית יכול להעבירו ברצף. הרוחץ בים צריך לנגב עצמו כדי שלא יטלטל את המים שעליו.

פרק ט"ז - מקום שלא הוקף לדירה, דיני מחיצות

מקום שהוקף מחיצות אך לא לשם דירה כגון גינות ופרדסים, מן התורה דינו כרשות היחיד, אך חכמים גזרו שאם הוא מקום הגדול משטח של בית סאתיים (5000 אמה מרובעות) דינו ככרמלית. אם פרץ במקום פרצה של עשר אמות, וחזר וגדרה לשם דירה - מותר לטלטל בכל השטח. שלושה אנשים ששבתו בבקעה דינם כשיירה, והתירו להם לטלטל בשטח מגודר אף שהוא יותר מבית סאתיים, בתנאי שישתמשו בכל השטח (כלומר שלא יהיה שם שטח של



לב הלימוד

תמצית וביאור של הלימוד, הלכות שבת
מבית הרמב"ם היומי.

בית סאתיים פנוי).

מחיצה שהפרוץ שבה מרובה על העומד אינה מחיצה. וכן פרצה של עשר אמות הורסת את המחיצה, אלא אם כן עשו לה צורת הפתח, אך גם אז צריך שיהיה עומד מרובה על הפרוץ. פרצה של פחות משלושה טפחים דינה כסתומה. ניתן לעשות מחיצה מכל דבר, אף מבעלי חיים, בתנאי שהם כפותים ולא יזוזו. וכן ענפי האילן הקשורים יכולים להוות מחיצה. מחיצה שנעשתה מאליה נקראת מחיצה. וכן מחיצה שנעשתה בשבת, אם נעשתה בשוגג - נחשבת מחיצה.

נקודה להרחבה:

בפרק זה ישנו בסיס נוסף למחלוקת האם ניתן להפוך את העיר לרשות היחיד ע"י מתיחת חוטי עירוב. מהרמב"ם עולה בפשטות שהדבר לא אפשרי, כי גם כאשר ישנה צורת הפתח צריך שיהיה עומד מרובה על הפרוץ.

פרק י"ז - הכשר מבוי

מבוי שיש לו שלוש מחיצות ופתוח לרשות הרבים ברוח הרביעית נקרא מבוי סתום. מן התורה מותר לטלטל בכולו, אך חכמים תקנו שיש להכשירו ע"י הנחת לחי או קורה בין המבוי לרשות הרבים. על מנת שיהיה המבוי נותר בכך יש צורך שיהיו בתים וחצרות פתוחים לתוכו, שיהיה ארכו יותר מארבע אמות, ושיהיה ארכו יתר על רחבו. גובה הלחי צריך להיות עשרה טפחים ומותר לעשותו מכל דבר. הקורה צריכה להיות בתוך עשרים אמה מן הקרקע, צריכה להיות חזקה מספיק להניח עליה אריח, ואסור לעשותה מאיסורי הנאה.

מן התורה מקום שהוקף בשמונה פסים בארבע פינותיו, שני פסים בכל פינה בצורת י"ר, דינו כרשות היחיד. חכמים גזרו שהמקום נחשב לרשות היחיד רק במקרה מסוים - אם הפסים הם מסביב לבאר של רבים בארץ ישראל, המיועדת להשקיית הבהמות של עולי הרגלים.

"האצבע שמשערין בה בכל מקום היא רוחב הגודל של יד, והטפח ארבע אצבעות וכל אמה האמורה בכל מקום בין בשבת בין בסוכה וכלאים היא אמה בת ששה טפחים, ופעמים משערין באמה בת ששה טפחים דחוקות זו לזו, ופעמים משערין באמה בת ששה שחוקות ורווחות וזה וזה להחמיר."

פרק י"ח - שיעור הוצאה

חייבים על הוצאה רק אם הוציא דבר חשוב - לכל מין שיעור הוצאה משלו. המוציא בהמה חיה או עוף חיים חייב, אך המוציא אדם חי שיוכל ללכת לבד פטור. אדם המצניע דבר מסוים חייב עליו אפילו הוא פחות מכשיעור, שגילה בדעתו שזה חשוב לו. הוציא חצי שיעור - פטור, אך אם הוציא חצי שיעור וחזר והוציא לאותו מקום חצי שיעור נוסף והשלימו לכשיעור - חייב. המוציא פחות מכשיעור פטור אף שהוציאו בכלי, כיוון שהכלי טפל למה שמוציא. לכן אם הוציא אדם חי במיטה פטור, שעל אדם חי אין חייבים, והמיטה טפלה לאדם.

פרק י"ט - לבוש ותכשיטים

הכלל בדיני הוצאה הוא שדברים שהם חלק מלבוש האדם או תכשיטיו מותר לצאת איתם, ודברים שאינם לבוש או תכשיטים היוצא בהם חייב. אמנם, חכמים גזרו גם על דברים שהם לבוש או תכשיט במקרים בהם ישנו חשש שהאדם יוריד את הבגד או התכשיט ברשות הרבים ויבוא לטלטלו. לכן גזרו חכמים על רבים מתכשיטי האישה שיש חשש שתורידם ברשות הרבים כדי להראותם לחברותיה. וכן גזרו על בגדים רפויים שמא יפלו ויבוא לטלטלם. מותר לצאת עם תחבושת או שאר דברים המיועדים לרפואה, בתנאי שהוכחו כיעילים.

גם תפילין מוגדרים כלבוש, ועל כן המוצא תפילין ברשות הרבים בשבת צריך ללבשם ולהיכנס בהם לביתו. אם אין זמן לעשות זאת ישאר שם עד מוצאי שבת, ואם הוא חושש מסכנה - מכסם והולך. חייב אדם למשמש בבגדיו בערב שבת כדי לוודא שלא שכח שם חפץ כלשהו.



לב הלימוד

תמצית וביאור של הלימוד, הלכות שבת
מבית הרמב"ם היומי.

נקודה להרחבה:

הרמב"ם כאן כותב שאסור לגבר לצאת עם כלי מלחמתו, שאינם תכשיט. ערוך השולחן כותב שזה נכון דווקא באדם שאינו חייל, אבל נשקו של חייל מוגדר כתכשיט ומותר לו לצאת בו.

פרק כ' - שביתת בהמה

מן הפסוק "למען ינוח שורך" למדים שאסור להוציא משא על בהמתו בשבת. וכן אסור להשאיל או להשכיר את בהמתו לגוי שיעבוד בה בשבת, וגזרו חכמים שאף למכור בהמות לגוי אסור, אלא אם כן מדובר בבהמות שלא עובדים בהן. מי שנמצא בדרך כאשר נכנסה שבת, ואין עמו גוי, יכול להניח את ארנקו על הבהמה כשהיא הולכת, וכאשר תרצה לעמוד יחזור וייקח, וכך הבהמה לא תעשה לא עקירה ולא הנחה.

אסור להוציא בהמה לרשות הרבים בשבת כשיש עליה משוי, אלא אם כן מדובר בדברים שיש עליה לשמירה, שאז מותר. וכן אסור להוציא בהמות בצורה שנראית כאילו מוליכן למכרן בשוק.

כשם שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת כך הוא מצווה על שביתת עבדו ואמתו ואף על פי שהן בני דעת ולדעת עצמן עושין מצוה עליו לשמרן ולמנען מעשיית מלאכה בשבת שנאמר "למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך והגר".